

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Μετάφραση και σχολιασμός του κειμένου «Populism and the People» του
Jan-Werner Müller

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:
ΜΑΡΙΑ ΜΟΥΡΑΒΑ του ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Αριθμός Μητρώου: Ξ2016021

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ:
κ. ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΛΙΒΑΣ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ

Κέρκυρα, Ιούνιος 2020

"Language, in the absence of translation, comprises a barrier to a worldwide community of debate and opinion. Thus translation has become key to achieving international impact..."

Journalism and the Language Divide, Miren Gutiérrez

Populism and the People, Jan-Werner Müller

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
Α΄ ΜΕΡΟΣ	6
ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ	6
ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ	16
Β΄ ΜΕΡΟΣ	25
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ.....	25
I. Μεταφραστική εντολή	25
II. Ανάλυση πρωτοτύπου.....	26
III. Μεταφραστικά προβλήματα	28
IV. Αξιολόγηση της ποιότητας του μεταφράσματος	32
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	34
ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ	34

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας για την ολοκλήρωση του προπτυχιακού κύκλου σπουδών και την απόκτηση πτυχίου. Το κείμενο-πηγή (Κ.Π.) αποτελεί άρθρο δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική έκδοση του αγγλόφωνο περιοδικού «London Review of Books» και θεματικά του κέντρα είναι η έννοια του λαϊκισμού, οι διαφορετικές μορφές του αλλά και τα κοινά χαρακτηριστικά των λαϊκιστών ανεξάρτητα από τις επιμέρους πολιτικές τους ιδεολογίες. Ο συγγραφέας του, Jan-Werner Müller, παρουσιάζει επίσης την δική του οπτική για την αντιμετώπιση του παγκόσμιου φαινομένου του λαϊκισμού. Το συγκεκριμένο άρθρο επιλέχθηκε με βάση τα προσωπικά μου μεταφραστικά ενδιαφέροντα όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί στην πορεία των τελευταίων τεσσάρων ετών. Η εμπειριστατωμένη επιχειρηματολογία του συγγραφέα και ο τρόπος που αναλύεται ο λαϊκισμός, η κατάρριψη μύθων που περιβάλλουν το φαινόμενο και η διαφορετική σκοπιά που φωτίζεται στο κείμενο, είναι μερικοί από τους λόγους χάρη στους οποίους το κείμενο με γοήτευσε και θεώρησα ότι αξίζει να μεταφραστεί στα ελληνικά.

Η εργασία βασίστηκε στο συνδυασμό των θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στο Τμήμα Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκε και ακολουθήθηκε το μεταφραστικό μοντέλο λειτουργικής προσέγγισης της Christiane Nord όπως αυτό παρουσιάζεται στο βιβλίο «Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα» (Nord, 2014). Σκοπός της εργασίας είναι η δημιουργία ενός κειμένου-στόχου (Κ.Σ.) αξιολογούμενου με βάση τη λειτουργία που καλείται να επιτελέσει, και η ανάδειξη των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν.

Η δομή που ακολουθείται είναι η εξής: στο Α' μέρος παρατίθεται το μετάφρασμα και το πρωτότυπο κείμενο ενώ στο Β' μέρος αναλύεται η μεταφραστική εντολή, το Κ.Π. και στη συνέχεια τα μεταφραστικά προβλήματα και οι τρόποι επίλυσής τους. Στο τέλος, αξιολογείται η ποιότητα του μεταφράσματος, ακολουθεί ο επίλογος και παρατίθεται αναλυτικά η βιβλιογραφία και η ιστογραφία.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Λαϊκισμός και Λαός
του Jan-Werner Müller

Δε μοιάζουν όλοι ίδιοι. Αν τους συγκεντρώσουμε όμως, αποτελούν σαφώς μια πολιτική οικογένεια: Ορμπάν, Ερντογάν, Καζίνσκι, Τραμπ, Μόντι, ενδεχομένως κι ο Νετανιάχου· ο Μπολσονάρο σίγουρα. Θα ήταν λάθος να ομογενοποιήσουμε κάτι που στην τελική αφορά θεμελιωδώς διαφορετικές εθνικές πορείες: οι αιτίες ανόδου του δεξιού λαϊκισμού δεν είναι ίδιες σε κάθε περίπτωση. Υπάρχει όμως μία τάση, την οποία είναι σημαντικό να κατανοήσουμε: οι δεξιοί λαϊκιστές έχουν αναπτύξει μία κοινή στρατηγική και κάτι που θα μπορούσε να ονομαστεί κοινός αυταρχικός-λαϊκιστικός τρόπος διακυβέρνησης – αυτός είναι που δημιουργεί την οικογενειακή ομοιότητα.

Ο λαϊκιστικός τρόπος διακυβέρνησης βασίζεται στον εθνικισμό (συχνά με ρατσιστικές προεκτάσεις), στην κατάληψη του κράτους για τους σκοπούς των κομματικών οπαδών, και λιγότερο προφανώς, στην εργαλειοποίηση της οικονομίας για την εξασφάλιση πολιτικής δύναμης. Αποτελεί συνδυασμό πολιτισμικού πολέμου, πολιτικής κηδεμονίας και μαζικών πελατειακών σχέσεων. Στην ιδιαιτερότητα αυτών των χαρακτηριστικών όμως, τείνει να μην δίνεται η ανάλογη σημασία από αυτούς που εξισώνουν τον σύγχρονο δεξιό λαϊκισμό με το φασισμό ή βλέπουν τον λαϊκισμό ως μια νέα ιδεολογία ή υποθέτουν ότι ο «απλός λαός» το προξένησε όλο αυτό στον εαυτό του λόγω του πόθου του για αυταρχισμό. Η εξάπλωση της λαϊκιστικής μεθόδου διακυβέρνησης δίνει επίσης τέλος στην μεταψυχροπολεμική ψευδαίσθηση ότι μόνο οι δημοκρατίες μπορούν να μάθουν από τα λάθη και τις εμπειρίες τους. Οι αυταρχικοί ηγέτες, όπως συνηθιζόταν να λέγεται, δεν μπόρεσαν να καινοτομήσουν ή να προσαρμοστούν στα μεταβαλλόμενα περιβάλλοντα· ήταν καταδικασμένοι να εξαφανιστούν όπως ακριβώς και η Σοβιετική Ένωση. Ο νέος παγκόσμιος λαϊκισμός – του οποίου τα μέλη δανείζονται, δοκιμάζουν και βελτιώνουν τις μεθόδους της λαϊκιστικής κυριαρχίας – θα πρέπει να διαταράξει αυτή την εφησυχασμένη αντίληψη των φιλελεύθερων δημοκρατών.

Οι ιστορικοί έχουν αναζητήσει προηγούμενες καταστάσεις ανάλογες με αυτό που βιώνουμε σήμερα, συχνά με την προοπτική ότι θα αντλήσουν «διδάγματα από το παρελθόν». Υπάρχουν πολυάριθμα προβλήματα σε αυτό που δεν προσιδιάζουν όλα στην εποχή μας. Όπως το έθεσε ο ιστορικός και φιλελεύθερος πολιτικός Τζέιμς Μπράις το 1920: «η κυριότερη πρακτική χρήση της ιστορίας είναι να μας απαλλάξει από αληθοφανείς ιστορικές αναλογίες». Αυτό που προσιδιάζει στην εποχή μας, όπως παρατήρησε κάποτε ο Τόνι Τζαντ, είναι ότι έχουμε γίνει ιδιαιτέρως επιδέξιοι στο να διδάσκουμε τα συμπεράσματα της ιστορίας αλλά αρκετά κακοί στο να διδάσκουμε πραγματικά την ιστορία. Η αλήθεια είναι ότι οι σημερινές απειλές για τη δημοκρατία δεν είναι ανάλογες με τις εμπειρίες του 20ου αιώνα. Ο φασισμός – που διαφέρει από τον αυταρχισμό ή το ρατσισμό – δεν αναβιώνει: δεν λαμβάνει χώρα μαζική κινητοποίηση και στρατιωτικοποίηση ολόκληρων κοινωνιών, και ενώ το μίσος για ευάλωτες μειονότητες πυροδοτείται, δεν ασκείται συστηματική λατρεία της βίας που δοξάζει τις θανάσιμες διαμάχες ως την αποθέωση της ανθρώπινης ύπαρξης. Ούτε υπάρχουν κράτη που ξαναφτιάχνονται πλήρως στη βάση του ρατσισμού – χωρίς να αμφισβητείται το ότι η φυλετική (και θρησκευτική) έχθρα στην Ουγγαρία, την Βραζιλία, τις ΗΠΑ, αντλεί τη νομιμότητά της από αυτούς που βρίσκονται στην κορυφή.

Ένας από τους λόγους για τους οποίους δεν βιώνουμε την δεύτερη έλευση ενός ιδιαίτερα αντιδημοκρατικού παρελθόντος είναι απλώς επειδή οι σημερινοί αντιδημοκράτες έχουν επίσης διδαχθεί από την ιστορία. Γνωρίζουν πολύ καλά ότι δεν μπορούν να γίνουν αντιληπτοί να διαπράττουν μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων· κάτι τέτοιο θα ήταν μια πάρα πολύ άβολη υπενθύμιση των δικτατοριών του 20ου αιώνα. Η εκτεταμένη καταπίεση όπως ασκείται από τον Ερντογάν από το 2015, νοείται ως σημάδι αδυναμίας και όχι δύναμης, ακριβώς επειδή θα μπορούσαμε να αναγνωρίσουμε σε αυτήν ένα ιστορικό προηγούμενο το οποίο σε γενικές γραμμές δεν ισχύει.

Είναι αλήθεια ότι τα αυταρχικά-λαϊκιστικά καθεστώτα προσπαθούν συνεχώς να διχάζουν τις κοινωνίες, κυρίως διατηρώντας τα ιδανικά του «αληθινού Τούρκου», του «αληθινού Ούγγρου», του «αληθινού Ινδού» αλλά και του «αληθινού Αμερικάνου». Αλλά αυτές οι προσπάθειες εξασφάλισης πολιτισμικής ηγεμονίας συνδυάζονται με κάτι ακόμα πιο κοινότυπο: την τάση των αρχηγών τους να επιδιώκουν τον προσωπικό πλουτισμό. Ο αυταρχισμός πηγαίνει μαζί με την

κλεπτοκρατία (ορισμός που επινοήθηκε από τον Πολωνοβρετανό κοινωνιολόγο Στανισλάβ Αντρέσκι στα τέλη του 1960). Η πιο ειλικρινής εξήγηση είναι ότι η απουσία πολιτικών και νομικών περιορισμών κάνει την αυτοεξυπηρέτηση πολύ ευκολότερη, η οποία με τη σειρά της ενισχύει την ανάγκη των ηγετών να ελέγχουν αυστηρά το δικαστικό και πολιτικό σύστημα για να αποφεύγουν την τιμωρία όταν η δύναμή τους εκπίπτει. Υπάρχει όμως και πολιτική λογική. Η εμπλοκή άλλων στην εγκληματικότητα τούς δένει με το καθεστώς, απαιτεί πίστη, και οι μαζικές πελατειακές σχέσεις – ανταμείβοντας τους υποστηρικτές με πολιτική κηδεμονία – τείνουν να οδηγούν στη μαζική υποταγή. Και οι απειλές προς όσους δεν υποστηρίζουν την λαϊκιστική κυριαρχία, ότι θα χάσουν τη δουλειά ή τα προνόμιά τους, λύνει το πρόβλημα της άσκησης ελέγχου σε μια κοινωνία, χωρίς τη χρήση υπερβολικής άμεσης καταπίεσης.

Αυτές τις δυναμικές έχει στο μυαλό του ο κοινωνιολόγος Μπάλιντ Μάγκιαρ όταν αναφέρεται στην άνοδο του «κράτους-μαφία» στην Ουγγαρία. Δεν μιλάει για φακελάκια γεμάτα λεφτά που αλλάζουν χέρια κάτω από τραπέζια αλλά για τη χρήση δομών του κράτους και νομικών μέσων για αθέμιτους σκοπούς. Ένας αξιοσημείωτος αριθμός κυβερνητικών συμβάσεων, για παράδειγμα, ανατίθενται σε κάποιον μη αμφισβητούμενο πλειοδότη. Τα κράτη-μαφία ελέγχονται από αυτό που ο Μαγκιάρ ονομάζει «πολιτικές οικογένειες». (Αυτές συνήθως περιλαμβάνουν τις πραγματικές οικογένειες των κυβερνητών όπως στην περίπτωση του Τραμπ, του Ορμπάν, του Μπολσονάρο και του Ερντογάν. Οι ιδιαίτερα ειδικευμένοι ρόλοι προορίζονται αποκλειστικά για τους γαμπρούς τους). Απόλυτη πίστη παρέχεται ως αντάλλαγμα για υλικές ανταμοιβές στο παρόν και –εξίσου σημαντικό– για προστασία στο μέλλον. Όπως δήλωσε ένας μελετητής από την Ουγγαρία «Το κύριο όφελος του να κυβερνάς ένα σύγχρονο κράτος δεν είναι η δύναμη να καταδιώκεις τους αθώους. Είναι η δύναμη να προστατεύεις τους ενόχους». Η αποδοχή των προκλήσεων και των εξωφρενικών παραβιάσεων των κανόνων στις οποίες προβαίνει ο ηγέτης, είναι απόδειξη συναίνεσης για όσους μπορεί αλλιώς να υπήρχε η υποψία ότι διατηρούν πίστη στα ορθά δημοκρατικά πρότυπα. Επιπλέον, εφόσον η παραβίαση των κανόνων θέτει σε κίνδυνο τα μέλη της πολιτικής οικογένειας, αυτά πρέπει να παραμείνουν μαζί για αμοιβαία προστασία, γεγονός που συμβάλλει στην εδραίωση αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης – καθοριστικό χαρακτηριστικό της αυθεντικής μορφής της μαφίας.

Τα νέα αυταρχικά-λαϊκιστικά καθεστώτα όχι μόνο δεν είναι φασιστικά υπό τη γνωστή ιστορική έννοια αλλά από μία άποψη ανατρέπουν εντελώς το πρότυπο της ναζιστικής διακυβέρνησης. Σύμφωνα με τον πολιτικό επιστήμονα Ερνστ Φράνκελ, η πολιτική διακυβέρνηση των Ναζί δε χαρακτηριζόταν από απόλυτη ανομία και χάος όπως τείνουν να υπονοούν οι παραδοσιακές αφηγήσεις για την τυραννία ή τον ολοκληρωτισμό. Υπήρχαν πολλοί τομείς της ζωής που εκτυλίσσονταν με αρκετά φυσιολογικό και προβλέψιμο τρόπο: συνάπτονταν γάμοι, συντάσσονταν και τίθονταν σε ισχύ συμβόλαια. Ωστόσο, παράλληλα με αυτούς τους τομείς σχετικής νομικής ομαλότητας, υπήρχε πάντα η απειλή που ο Φράνκελ ονόμασε «προνομιακό κράτος» το οποίο μπορούσε να ενεργήσει εντελώς απρόβλεπτα και ανεξήγητα. Χρησιμοποίησε τον όρο «διπλό κράτος» για να περιγράψει τη συνύπαρξη προβλέψιμης κανονικότητας και της απρόβλεπτης καταπίεσης.

Τι κι αν σήμερα έχουμε να αντιμετωπίσουμε πάλι διπλά κράτη με τη διαφορά ότι η διάκριση είναι μεταξύ της πολιτικής σφαίρας η οποία σε μεγάλο βαθμό παραμένει σχετικά φυσιολογική, και της οικονομικής σφαίρας όπου κανείς υπόκειται στην αυθαίρετη άσκηση εξουσίας; Ή ίσως όχι και τόσο αυθαίρετης γιατί εάν η πίστη στην πολιτική οικογένεια είναι απαραίτητη για την οικονομική επιτυχία, οι ποινές είναι στην πραγματικότητα προβλέψιμες. Αντί να στέλνει μπράβους να μαζέψουν τα λεφτά, η κυβέρνηση απλώς ειδοποιεί τη φορολογική υπηρεσία η οποία θα βρει πάντα κάτι. Συνεπώς, ισχυροί επιχειρηματίες που δεν είναι εμφανώς πιστοί στο καθεστώς, δέχονται προσφορές για να πουλήσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία τις οποίες δε μπορούν να αρνηθούν – στην Ουγγαρία αυτό έχει συμβεί πολλές φορές σε μεγιστάνες που θεωρείτο ότι έχουν συμμαχήσει με το σοσιαλιστικό κόμμα. Όπως τόνισε η κοινωνιολόγος Κιμ Λέιν Σέπελ, αυτά τα μοτίβα δεν είναι πάντα διακριτά για τους τρίτους εφόσον οι ενέργειες που είναι κατά βάση πολιτικές μπορούν πάντα να υποστηριχθούν ως υπαγορευμένες από την οικονομική αναγκαιότητα.

Δεν δημιουργούν όλες οι δεξιές λαϊκιστικές κυβερνήσεις πλήρως ανεπτυγμένα κράτη-μαφία. Σε μερικές περιπτώσεις οι αντισταθμιστικές δυνάμεις ενάντια σε μια ολοκληρωτική πολιτικοποίηση του κράτους και της οικονομίας είναι πολύ ισχυρές. Αυτό ισχύει και στην Αμερική για την ώρα. Ο Τραμπ και η οικογένειά του προσπαθούν ολοφάνερα να χρησιμοποιήσουν τη θέση του Τραμπ για προσωπικό όφελος ενώ ο πρόεδρος επιπλήττει ανοιχτά αμερικανικές επιχειρήσεις στο twitter. Όμως παρόλο που οι πατρογονικές σχέσεις είναι διάχυτες στο Λευκό Οίκο, η

πολιτική οικογένεια του Τραμπ δεν έχει φτάσει πολύ μακριά: δεν έχουμε δει την ανάδυση ολιγαρχών του Τραμπ. Βλέπουμε όμως συνεργούς του Τραμπ, τους Πολ Ράιανς και Μιτς Μακκόνελς που τους χαροποιούσε να προωθούν την υιοθέτηση μέτρων απορρύθμισης και μαζικών φορολογικών περικοπών για το ανώτερο κλιμάκιο. Αυτοί οι συνεργοί έχουν αναλάβει την πραγματοποίηση του στόχου του Στηβ Μπάνον «να αποδομήσουν το διοικητικό κράτος», στην πράξη με το να καταργούν σώματα όπως η Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος.

Η κυριαρχία της μαφίας είναι δυσκολότερο να εδραιωθεί στα επίπεδα της οικονομίας που είναι περισσότερο εκτεθειμένα διεθνώς. Είναι κοινώς γνωστό ότι οι δεξιοί λαϊκιστές είναι εχθροί του νεοφιλελευθερισμού αλλά ο Ορμπάν, για παράδειγμα, έχει συμφιλιωθεί με τους διεθνείς επενδυτές. Προσφέρει στη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία αυτό που ένας παρατηρητής από την Ουγγαρία χαρακτήρισε ως «συνθήκες Κίνας» στη μέση της Ευρώπης: κυρίως χειραγωγήσιμες ενώσεις – εάν υπάρχουν καθόλου ενώσεις – και ταχείες καταστολές του οτιδήποτε μοιάζει με περιβαλλοντική διαμαρτυρία, για παράδειγμα κατά του μεγάλου εργοστασίου της Audi στη Γκιोर (όπως αστεϊεύτηκε ένας κριτικός, «το σύστημα είναι απολυταρχικό και εξίσου μια απολυταρχία της Audi»). «Είμαστε ρεαλιστές» δηλώνει ο Ματέους Μοραβιέτσκι, αρχηγός της δεξιάς λαϊκιστικής κυβέρνησης της Πολωνίας. «Έχουμε πρόβλημα με μια μερίδα της ευρωπαϊκής πολιτικής ελίτ και των δημοσιογράφων αλλά όχι με τους κανονικούς ανθρώπους. Για παράδειγμα, το 97% των ξένων επενδυτών θα έρχονταν σε εμάς ξανά».

Οι δεξιοί λαϊκιστές υποστηρίζουν ότι αυτοί και μόνο αυτοί εκπροσωπούν αυτό που οι ίδιοι χαρακτηρίζουν ως «πραγματικό λαό» ή «σιωπηλή πλειοψηφία». Οι αντίπαλοι διεκδικητές της εξουσίας απορρίπτονται ως αμετάκλητα διεφθαρμένοι («κακιά Χίλαρι»). Για όσους δεν στηρίζουν τους λαϊκιστές λέγεται ότι από την αρχή δεν ανήκαν πραγματικά στο λαό (βλ. τις κατηγορίες του Τραμπ εναντίον των «Αντιαμερικανών» επικριτών του, τις επικρίσεις του Καζίνκσι κατά των Πολωνών «που έχουν την προδοσία στα γονίδια τους» ή την επιμονή των πολιτικών του Κόμματος Μπρατίγια Τζανάτα (BJP) ότι «ο διχασμός... είναι μόνο στο μυαλό συγκεκριμένων πολιτικών αλλά ως κοινωνία η Ινδία είναι μία και είναι αρμονική»). Οι λαϊκιστές μιλάνε ακατάπαυστα για τη ενοποίηση του λαού αλλά η πολιτική τους στρατηγική περιλαμβάνει το διχασμό των κοινωνιών και τη διεξαγωγή πολιτισμικών πολέμων: όποιος δε θέλει να ενοποιηθεί με τον τρόπο που αυτοί ορίζουν

αποκόπτεται. Όπως το έθεσε ο Τραμπ σε μια προεκλογική ομιλία το Μάιο του 2016, «το μόνο σημαντικό πράγμα είναι η ενοποίηση του λαού γιατί οι υπόλοιποι δε μετράνε».

Αν έχουν αρκετή δύναμη, οι λαϊκιστές προσβλέπουν στον αποικισμό του ίδιου του κράτους. Μία από τις αλλαγές που επιδίωξαν ο Ορμπάν και το κόμμα του, Φιντέξ, όταν ανήλθαν στην εξουσία το 2010, ήταν η αναθεώρηση της νομοθεσίας για τη δημόσια διοίκηση ώστε να μπορούν να τοποθετήσουν τους υποστηρικτές τους σε γραφειοκρατικές θέσεις που υποτίθεται έχουν μη κομματικό χαρακτήρα. Η δικαιολόγηση που έδωσαν ήταν ότι η φιλελεύθερη αριστερά είχε τον έλεγχο του κράτους και πρέπει να απομακρυνθεί. Σύμφωνα με την αντίληψή τους ότι αυτοί αποτελούν τους μόνους πραγματικούς εκπροσώπους του λαού, οι λαϊκιστές θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι εφόσον το κράτος είναι εκεί για το λαό, αν πάρουν υπό τον έλεγχό τους τη διοίκηση, θα είναι απλώς σαν ο ίδιος ο λαός να οικειοποιείται ό,τι δικαιωματικά του ανήκει.

Τόσο το Φιντέξ όσο και το Κόμμα Νόμου και Δικαιοσύνης (PiS) στην Πολωνία κινήθηκαν έξυπνα ώστε να θέσουν υπό τον έλεγχό τους τα δικαστήρια και να ασκήσουν επιρροή στα μέσα ενημέρωσης. Έγινε ξεκάθαρο ότι οι δημοσιογραφικές αναφορές δε θα πρέπει να παραβιάζουν τα εθνικά συμφέροντα που εξισώνονται με τα συμφέροντα του κυβερνώντος κόμματος. Όπως ο Ναπολέων Γ', θα αντίκρουαν κάθε κριτική από τους δικαστές ή τους δημοσιογράφους ρωτώντας: «Εσάς ποιος σας εξέλεξε;». Ο υπουργός Οικονομικών της Ινδίας δήλωσε ότι «η δημοκρατία δε μπορεί να είναι η τυραννία των μη εκλεγμένων» ενώ ο Πολωνός υπουργός Δικαιοσύνης που επιδόθηκε σε ανελέητες επιθέσεις εναντίον του ανεξάρτητου δικαστικού σώματος, ένωσε υποχρεωμένος να εξηγήσει ότι η Πολωνία είναι δημοκρατία όχι «απολυταρχία των δικαστηρίων».

Ο Τραμπ δεν είναι ο μόνος ηγέτης που επιδίδεται σε χαρακτηρισμούς των ανεξάρτητων μέσων ενημέρωσης ως «εχθροί του λαού». Η κατάληψη των μέσων από τους αυταρχικούς λαϊκιστές δεν χρειάζεται να είναι ολοκληρωτική γιατί και πάλι ένας τόσο φανερός συγχρονισμός (Gleichschaltung) θα θύμιζε και στους πολίτες και στους ξένους τις δικτατορίες του 20ου αιώνα. Στην Ουγγαρία παραδείγματος χάριν, ανεξάρτητες ιστοσελίδες και ένας μεγάλος γερμανικός εμπορικός τηλεοπτικός σταθμός συνεχίζουν να λειτουργούν αλλά ουσιαστικά όλες οι τοπικές εφημερίδες έχουν περάσει στα χέρια φιλοκυβερνητικών ολιγαρχών. Αρκετοί από αυτούς είχαν

την ευγενή καλοσύνη να «δωρίσουν» στο τέλος του προηγούμενου χρόνου τα έσοδά τους σε ένα νέο ίδρυμα με καθήκον την «προώθηση δράσεων που υπηρετούν τη δημιουργία αξιών και ενισχύουν την ουγγρική εθνική ταυτότητα σε έντυπο υλικό, στο ραδιόφωνο, στην τηλεόραση και σε διαδικτυακές πλατφόρμες ενημέρωσης που απαρτίζουν τη μαζική επικοινωνία στην Ουγγαρία». Σύμφωνα με τον κοινωνικό επιστήμονα Γκάμπορ Πολυάκ, το ίδρυμα – που περιλαμβάνει περίπου πεντακόσια μέσα ενημέρωσης και είναι δηλωμένο στο εξοχικό ενός σημαντικού συμμάχου του Ορμπάν – ελέγχει σχεδόν το 16% των συνολικών εσόδων της αγοράς των μέσων ενημέρωσης στη χώρα. Επικαλούμενη μία συγκεκριμένη ρήτρα στο δίκαιο του ανταγωνισμού, η κυβέρνηση ανακήρυξε συγχώνευση «στρατηγικής εθνικής σημασίας», προλαμβάνοντας κάθε αντίδραση του σώματος που είναι αρμόδιο για την αποφυγή συγκέντρωσης εξουσίας στα μέσα ενημέρωσης.

Η εναντίωση που προέρχεται από το εσωτερικό της κοινωνίας των πολιτών παρουσιάζει μια δυσκολία για τους λαϊκιστές: ενδεχομένως υπονομεύει τον ισχυρισμό τους ότι αυτοί είναι οι μόνοι εκπρόσωποι του λαού. Η μέθοδος αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος είναι να ακολουθούν μια στρατηγική που τελειοποιήθηκε από τον Βλαντιμίρ Πούτιν (υπό πολλές έννοιες πρότυπο για τους σημερινούς δεξιούς λαϊκιστές): ξεκινούν να «αποδείξουν» ότι η κοινωνία των πολιτών δεν είναι των πολιτών και ότι αυτό που μοιάζει σαν λαϊκή αντίσταση στους δρόμους, δεν έχει καμία σχέση με τον πραγματικό λαό. Επομένως, τα δεξιά λαϊκιστικά καθεστώτα κάνουν τα αδύνατα δυνατά για να απαξιώσουν τις ΜΚΟ, παρουσιάζοντάς τις ως υποχείρια εξωτερικών δυνάμεων και ακόμα επιμένοντας (στη Ρωσία) να αυτοαποκαλούνται ως «ξένοι πράκτορες». Ο Τραμπ περιέγραψε ως «πληρωμένους ακτιβιστές» τα εκατομμύρια που αντιτάχθηκαν στην πρότασή του για ταξιδιωτική απαγόρευση στους μουσουλμάνους και ξαναχρησιμοποίησε τον όρο εναντίον των επικριτών του Μπρετ Κάβανο (για σιγουριά πρόσθεσε και τον χαρακτηρισμό «διαβολικοί»). Οι κυβερνήσεις θα καταδείξουν τους συνήθεις υπόπτους – η CIA είναι πίσω από όλο αυτό ή ο Σόρος – αλλά για τους πραγματικά ευφάνταστους συνωμοσιολόγους δεν υπάρχουν όρια: οι διαμαρτυρίες του Γκεζί το 2013, όπως αποκάλυψε τελικά ένας σύμβουλος του Ερντογάν, ήταν ενέργεια της Lufthansa η οποία υποτίθεται φοβόταν τον αυξημένο ανταγωνισμό από την Turkish Airlines μετά το άνοιγμα του καινούργιου αεροδρομίου στην Κωνσταντινούπολη. Συγχρόνως, οι λαϊκιστές μπορεί να έρθουν να απολαύσουν τη διαμαρτυρία. Αυτό

ρίχνει λάδι στη φωτιά των πολιτισμικών πολέμων από τους οποίους τρέφονται. Αυτός ήταν και ο λόγος που στον πρώτο χρόνο διακυβέρνησης του Τραμπ, ο Στηβ Μπάνον περιέγραψε την «αντίσταση» ως «φίλη μας». Το δίδαγμα στην προκειμένη δεν είναι φυσικά ότι οι πολίτες δε θα πρέπει να βγαίνουν στους δρόμους για να διαμαρτυρηθούν, μόνο ότι θα πρέπει να έχουν υπόψη τους πόσο γρήγοροι και επιτήδειοι μπορεί να είναι οι λαϊκιστές στο να στρέψουν την διαμαρτυρία προς δικό τους όφελος, για να δικαιολογήσουν αυτό που πάντα καταλήγει ως μορφή πολιτικών ταυτότητας με έμφαση στον αποκλεισμό.

Οι πολιτικές ταυτότητας αυτού του είδους δεν σχετίζονται πραγματικά με τις πεποιθήσεις. Σχετίζονται με το να αποδείξεις ότι ανήκεις στον πραγματικό λαό. Μία υποτιμημένη παρακαταθήκη του Ψυχρού Πολέμου είναι η παραδοχή ότι οι όροι της πολιτικής διαμάχης πρέπει να είναι ανιχνεύσιμοι στις ιδέες σημαντικών στοχαστών. Θέλεις να καταλάβεις τον Πούτιν; Η διανοητική δύναμη πίσω από την εξουσία είναι ο «Ευρασιατιστής» φιλόσοφος Αλεξάντρ Ντούγκιν που έχει χαρακτηριστεί ως «ο πιο επικίνδυνος φιλόσοφος στον κόσμο» από δυτικούς αναλυτές. Τον Μπολσονάρο; Μελέτησε τον Ολάφο ντι Καρβάλιο, τον αυτοδίδακτο Βραζιλιάνο φιλόσοφο, πρώην αστρολόγο, μανιώδη καπνιστή και συνωμοσιολόγο. Ακόμα και τώρα λένε ότι ο άντρας που πρέπει να παρακολουθείς εάν θέλεις να κατανοήσεις τον Τραμπισμό είναι ο Μπάνον του οποίου η μυστική λίστα βιβλίων λέγεται ότι περιλαμβάνει τον Τζούλιος Έβολα, σημαντική πηγή έμπνευσης για τη Νέα Ευρωπαϊκή Δεξιά. (Ο Μπάνον τώρα ισχυρίζεται ότι δουλεύει με τον Ορμπάν – τον «πιο σημαντικό τύπο στην πολιτική σκηνή αυτή τη στιγμή» σύμφωνα με τον Μπάνον – και προσφάτως δείπνησε με τον Μπολσονάρο και τον Καρβάλιο στην πρεσβεία της Βραζιλίας στην Ουάσινγκτον). Η παρούσα διανοητική ιστορία αυτού του είδους θεωρεί ως δεδομένο ότι έχουμε να αντιμετωπίσουμε πολιτικούς φορείς εμπνευσμένους από ολοκληρωμένες κοσμοθεωρίες. Υποθέτει επίσης, χωρίς πολλές αποδείξεις, ότι τα ακροδεξιά κόμματα πετυχαίνουν γιατί οι ψηφοφόροι τους βρίσκουν τις φιλοσοφίες αυτές ελκυστικές. Στην πραγματικότητα, οι ηγέτες δε θέλουν να περιοριστούν από διανοούμενους που μπορεί να τους κρίνουν σε περίπτωση που αποτύχουν να εφαρμόσουν τις ιδέες τους σωστά και οι περισσότεροι πολίτες δεν έχουν την παραμικρή ιδέα για τους κρυφές θεωρίες των υποτιθέμενων δυνάμεων πίσω από την εξουσία.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς γιατί οι φιλελεύθεροι στοχαστές άθελά τους εξυψώνουν τους αντιπάλους τους σε τέρατα της φιλοσοφίας του αντιφιλελευθερισμού: τους παρέχει κάτι με το οποίο μπορούν να δουλέψουν, μια θεωρητική μάχη που πρέπει να νικήσουν. Είναι επίσης εύκολο να καταλάβει κανείς γιατί πιστεύουν ότι οι συνηθισμένοι άνθρωποι είναι έτοιμοι να παραπλανηθούν από αντιφιλελεύθερες ιδεολογίες. Η υποψία ότι οι μάζες δεν επιδιώκουν τίποτα καλό είναι η μόνιμη άποψη του φιλελευθερισμού ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα. Η δημοκρατική διπλή καταστροφή του Brexit και του Τραμπ δίνει πάτημα στους φιλελεύθερους να αναβιώσουν τις προκαταλήψεις της ψυχολογίας των μαζών του 19ου αιώνα: οι άνθρωποι είναι παράλογοι ή τουλάχιστον τρομακτικά παραπληροφορημένοι. Ή ήταν ανέκαθεν υπέρ του αυταρχισμού. Όπως το έθεσε πρόσφατα η Χίλαρι Κλίντον σε μια εξαιρετικά ατεκμηρίωτη συνέντευξη, ο δεξιός λαϊκισμός ανταποκρίνεται σε αυτό που η ίδια ονομάζει «μια ψυχολογική όσο και πολιτική επιθυμία να σου λένε τι να κάνεις». Προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αντιδημοκρατικές μάζες, η πιο συχνή στρατηγική είναι να περιορίζεται η δημοκρατία προτιμησιακά. Στις ΗΠΑ ο στόχος είναι να δοθεί εκ νέου δύναμη στους «θεματοφύλακες» των πολιτικών κομμάτων και μέσων ενημέρωσης που συνήθιζαν να αποκλείουν τον Τραμπ και τους ομοίους του από τις προκριματικές εκλογές. Στην Ευρώπη, το επιχείρημα των φιλελεύθερων τεχνοκρατών όπως ο Μακρόν, είναι ότι θα μας σώσουν από έναν επικίνδυνο λαϊκισμό.

Αλλά έχουν όντως ενστερνιστεί τόσοι πολλοί άνθρωποι τις απόψεις της άκρας δεξιάς; Αντίθετα με το φαινόμενο ντόμινο που προβάλλεται από τους αναλυτές και από τους ίδιους τους λαϊκιστές – πρώτα το Brexit, μετά ο Τραμπ, μετά η Λεπέν κλπ. – παραμένει το γεγονός ότι κανένα δεξιό λαϊκιστικό κόμμα, πουθενά στην Δυτική Ευρώπη ή στη Βόρεια Αμερική, δεν έχει ανέλθει ποτέ στην εξουσία χωρίς τη συνδρομή της εδραιωμένης συντηρητικής ελίτ. Ο Φάρατζ δεν προκάλεσε το Brexit από μόνος του. Χρειαζόταν τον Μάικλ Γκόουβ, τον Μπόρις Τζόνσον κ.α. για να διαβεβαιώσει τους ψηφοφόρους ότι ήταν μια θαυμάσια ιδέα. Ο Τραμπ δεν εκλέχθηκε ως ο ηγέτης ενός απροσχεδίαστου λαϊκού κινήματος οργισμένων λευκών αντρών της εργατικής τάξης (όπως είναι συνήθως το κλισέ). Ήταν ο υποψήφιος του πιο εδραιωμένου πολιτικού κόμματος και χρειαζόταν την υποστήριξη των Κρις Κρίστι, Ρούντι Τζουλιάνι, Νιουτ Γκίνγκριτς, όλοι εκ των οποίων εγγυήθηκαν για αυτόν. Αυτό που συνέβη στις 8 Νοεμβρίου του 2016 μπορεί υπό μία έννοια να εξηγηθεί με τον πιο

κοινότυπο τρόπο. Οι πολίτες που τους εκφράζει το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα έκαναν αυτό που κάνουν οι ψηφοφόροι εκείνη τη μέρα: ψήφισαν το κόμμα τους. Αυτό που έγινε ήταν απολύτως φυσιολογικό, εκτός από το γεγονός ότι ο ίδιος ο υποψήφιος δεν ήταν και τόσο φυσιολογικός.

Η διαφορετικότητα του Τραμπ δεν πέρασε απαρατήρητη αλλά παρακάμφθηκε λόγω μιας μεγαλύτερης ανησυχίας. Ορισμένοι Ρεπουμπλικάνοι ανέφεραν ανοιχτά ότι παρόλο που θεωρούσαν τον Τραμπ ακατάλληλο για Πρόεδρο, τον ψήφισαν. Ένας αυξανόμενος αριθμός εκλογών δεν αφορά την ενθουσιώδη υποστήριξη για εντολή σχηματισμού κυβέρνησης αλλά την ακλόνητη επιθυμία απόρριψης κάποιου άλλου. Για πολλούς της αμερικανικής δεξιάς, η Χίλαρι Κλίντον έπρεπε πάση θυσία να μην εκλεγεί και πολλοί Βραζιλιάνοι θεωρούσαν αναγκαίο να ψηφίσουν κατά του Εργατικού Κόμματος του Λούλα. Στην Ουγγαρία το 2010 και στην Πολωνία το 2015, ούτε ο Ορμπάν ούτε ο Καζίνσκι έκαναν εκστρατεία υποσχόμενοι τη διάλυση του κράτους δικαίου. Αντιθέτως, παρουσίασαν τα κόμματά τους ως μέρος του συμβατικού (στην περίπτωση του Ορμπάν, ο ισχυρισμός πιστοποιήθηκε από τους πιο ισχυρούς Χριστιανοδημοκράτες της Ευρώπης: τους Βαυαρούς με την αυτοκινητοβιομηχανία τους). Οι πολίτες αυτών των χωρών αντί να αποκαλύψουν τον βαθιά ριζωμένο πόθο τους για αυταρχισμό, έκαναν αυτό ακριβώς που επιτάσσει η δημοκρατική θεωρία σε ένα δικομματικό σύστημα στο οποίο ένας βασικός αντίπαλος έχει απαξιωθεί: στην Ουγγαρία λόγω της διαφθοράς των σοσιαλιστών και του ολέθριου οικονομικού ιστορικού, στην Πολωνία επειδή το χριστιανοδημοκρατικό κόμμα «Πολιτική Πλατφόρμα» είχε επαναπαυθεί μετά από τόσα χρόνια στην εξουσία. Μόνο μετά από τις σαρωτικές τους νίκες δήλωσαν ότι ήρθε η ώρα να αναδιαρθρώσουν τους πολιτικούς θεσμούς.

Συγχρόνως, δεν είναι όλα αυτά που έχουν κάνει οι δεξιοί λαϊκιστές της εξουσίας αντανάκλαση αυτών που ήθελε ο λαός. Οι φιλελεύθεροι θα πρέπει να σταματήσουν να γκρινιάζουν ότι η δημοκρατία πεθαίνει επειδή «ο λαός» δεν ενδιαφέρεται πια για αυτήν. Οι αριστεροί επικριτές τους θα πρέπει να κάνουν περισσότερα από το να διαφωνούν ότι η δημοκρατία στην πραγματικότητα δε γεννήθηκε ποτέ γιατί οι υπάρχοντες πολιτικοί θεσμοί διαμορφώθηκαν από το ρατσισμό και το σεξισμό. Δεν είναι όλα αυτά που λένε οι λαϊκιστές για τις ελίτ απαραίτητα λάθος – το ζήτημα των στημένων οικονομιών αντηχεί για κάποιο λόγο. Αλλά όσο οι φιλελεύθεροι και οι αριστεροί είναι προσκολλημένοι στην ιδέα ότι ο

δεξιός λαϊκισμός έχει μια παγκόσμια αιτία, θα μείνουν προσκολλημένοι στους αντιπάλους τους. Πρέπει να γίνουν κάτι παραπάνω από «αντιλαϊκιστές». Πρέπει να αρχίσουν να ξεδιαλύνουν τι είναι αυτό που αντιπροσωπεύουν.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Populism and the People

Jan-Werner Müller

They do not all look the same. But group them together and they clearly form a political family: Orbán, Erdoğan, Kaczyński, Trump, Modi, perhaps Netanyahu, Bolsonaro for sure. It would be a mistake to homogenise what are, after all, fundamentally different national trajectories: the causes of the rise of right-wing populism are not identical in every case. But there is a trend which it is important to understand: right-wing populists have developed a common strategy and what might even be called a shared authoritarian-populist art of governance – it's this that produces the family resemblance.

The populist art of governance is based on nationalism (often with racist overtones), on hijacking the state for the ends of partisan loyalists and, less obviously, on weaponising the economy to secure political power: a combination of culture war, patronage and mass clientelism. The specificity of these characteristics tends to be missed by those who equate contemporary right-wing populism with fascism, or see populism as a new ideology, or assume that 'ordinary people' brought all this on themselves with their craving for authoritarianism. The spread of the populist technique of governance also puts paid to the post-Cold War illusion that only democracies can learn from their own mistakes and from one another's experiences. Authoritarians, it used to be said, couldn't innovate or adapt to changing environments; they were fated to end as the Soviet Union did. The new Populist International – whose members borrow, try out and refine techniques of populist rule – should disturb that complacent liberal-democratic notion.

Historians have looked for precedents for what we are currently witnessing, often with a view to drawing ‘lessons from the past’. There are numerous problems with this, not all of them specific to our age. As the historian and Liberal politician James Bryce put it in 1920, ‘the chief practical use of history is to deliver us from plausible historical analogies.’ What is specific to our age, as Tony Judt once observed, is that we have become extremely skilful at teaching the lessons of history, but quite bad at teaching actual history. The truth is that today’s threats to democracy don’t parallel 20th-century experiences. Fascism – as distinct from authoritarianism or racism – is not being revived: the mass mobilisation and militarisation of entire societies is not taking place; and while the hatred of vulnerable minorities is being fanned, a systemic cult of violence which glorifies mortal combat as the apotheosis of human existence is not being instituted. Nor are states being thoroughly remade on the basis of racism – which is not to deny that racial (and religious) animus, in Hungary, Brazil and the US, gets its legitimacy from the very top.

One of the reasons we are not witnessing the second coming of a particular anti-democratic past is simply that today’s anti-democrats have learned from history too. They know full well that they cannot be seen to be carrying out mass human rights violations: that would be too uncomfortable a reminder of 20th-century dictatorships. Large-scale repression, as perpetrated by Erdoğan since 2015, is understood as a sign of weakness, not strength. Precisely because we might recognise it as having a historical precedent, by and large it isn’t happening.

It’s true that authoritarian-populist regimes constantly seek to divide their societies, in particular by holding up ideals of the ‘real Turk’, the ‘real Hungarian’, ‘the real Indian’, and also the ‘real American’. But these attempts at securing cultural hegemony go hand in hand with something much more mundane: a tendency among their leaders to seek self-enrichment. Authoritarianism goes hand in hand with kleptocracy (a term coined by the Polish-British sociologist Stanislaw Andreski in the late 1960s). The straightforward explanation is that the absence of legal and political constraints makes self-dealing much easier, which in turn reinforces the leaders’ need to keep a tight grip on the judiciary and the political system in order to avoid

punishment when their power ebbs. But there is also a political logic: involving others in criminality binds them to the regime, compelling loyalty; mass clientelism – rewarding supporters with patronage – tends towards mass allegiance. And threatening those who may not support populist rule with losing jobs or benefits solves the problem of how to exert control over a society without too much direct repression.

Such dynamics are what the sociologist Bálint Magyar has in mind when he refers to the rise of a ‘mafia state’ in Hungary. He isn’t talking about envelopes full of cash changing hands under the table, but the use of state structures and legal means for corrupt ends. A remarkable number of government contracts, for example, are awarded to an uncontested bidder. Mafia states are controlled by what Magyar calls ‘political families’. (These usually include rulers’ actual families, as with Trump, Orbán, Bolsonaro and Erdoğan; especially nefarious roles are reserved for sons-in-law.) Absolute loyalty is given in exchange for material rewards in the present and, equally important, protection in the future. ‘The main benefit of controlling a modern bureaucratic state,’ a Hungarian observer has noted, ‘is not the power to persecute the innocent. It is the power to protect the guilty.’ Going along with the leader’s provocations and outrageous norm-breaking is proof of acquiescence among those who might otherwise be suspected of having retained a belief in proper democratic standards. What’s more, since violating norms compromises members of the political family, they have to stick together for mutual protection, which helps establish reliability and trust – a defining feature of the original form of the mafia.

Not only are the new authoritarian-populist states not fascist in the familiar historical sense; in one important aspect, they turn the pattern of Nazi rule upside down. As the political scientist Ernst Fraenkel demonstrated, the Nazi polity was not characterised by total lawlessness and chaos, as traditional accounts of tyranny or of totalitarianism tend to suggest. There were plenty of areas of life that proceeded in fairly normal, predictable ways: marriages were contracted, business contracts written and enforced. Alongside these areas of relative legal normality, however, there was always the threat of what Fraenkel called the ‘prerogative state’, which could act in completely unpredictable and unaccountable ways. He used the term ‘dual state’ to describe the coexistence of predictable normality and unpredictable repression.

What if today we are once more faced with dual states, with the difference that the split is between a realm of politics which in many respects remains relatively normal, and an economic realm where one is subject to the arbitrary exercise of power? Or perhaps not so arbitrary, since if it is the case that loyalty to the political family is crucial for economic success, punishments are in fact foreseeable. Instead of sending muscle to collect the cash, the government simply alerts the tax authorities – and they will always find something. As a consequence, powerful businesspeople not obviously loyal to the regime are made offers to sell their holdings which they cannot refuse – in Hungary this has regularly happened to oligarchs thought to be aligned with the socialist party. As the sociologist Kim Lane Scheppele has pointed out, these patterns are not always easily discernible to outsiders, since actions that are essentially political can always be represented as dictated by economic necessity.

Not all right-wing populist governments operate fully-fledged mafia states. In some cases the countervailing forces to a complete politicisation of state and economy are too strong. That includes the US, for now. Trump and his family are obviously trying to use his office for personal benefit, and the president admonishes US corporations openly on Twitter. But although patrimony is pervasive in the White House, Trump's political family hasn't extended very far: we have not seen the emergence of Trumpist oligarchs. What we do see are Trumpist enablers, the Paul Ryans and Mitch McConnells who have been happy to push through deregulation measures and massive tax cuts for the upper echelons. These enablers have set about realising Steve Bannon's goal of 'deconstructing the administrative state', in effect dismantling bodies such as the Environmental Protection Agency.

Mafia rule is harder to establish in the internationally exposed parts of the economy. It is received wisdom that right-wing populists are enemies of neoliberalism, but Orbán, for example, has made his peace with international investors. He offers the German car industry what one Hungarian observer has called 'Chinese conditions' in the middle of Europe: mostly pliant unions, where there are unions at all, and swift clampdowns on anything that looks like environmental protest, for instance against the major Audi factory in Győr (as one critic joked, the system is as much an 'Audi-

cracy' as an autocracy). 'We are pragmatic,' says Mateusz Morawiecki, the leader of Poland's right-wing populist government. 'We have a problem with a part of the European political elite and with journalists, but not with the normal people. For example, 97 per cent of all foreign investors would come to us again.'

Right-wing populists claim that they, and only they, represent what they tend to call 'the real people', or the 'silent majority'. Rival contenders for power are dismissed as irredeemably corrupt: 'Crooked Hillary'. Those among the people who do not fall in with the populists are said never to have truly belonged to the people in the first place – witness Trump's condemnation of his critics as 'un-American', Kaczyński railing against Poles with treason in their genes, or BJP politicians' insistence that 'division ... is just in the mind of certain politicians, but, as a society, India is one and India is harmonious.' Populists talk incessantly about unifying the people, but their political strategy involves dividing societies and waging culture wars: whoever doesn't want to be unified on their terms is cast out. As Trump put it in a campaign speech in May 2016, 'the only important thing is the unification of the people, because the other people don't mean anything.'

If they have sufficient power, populists try to colonise the state itself. One of the first changes Orbán and his party, Fidesz, sought after coming to power in 2010 was to redraft civil service law to enable them to place loyalists in what were supposed to be non-partisan bureaucratic positions. The justification they gave was that the liberal left controlled the state and had to be purged; in line with their conception of themselves as the only true representatives of the people, populists could also claim that since the state was there for the people, if they took possession of the administration, it was simply a case of the people themselves appropriating what was rightfully theirs.

Both Fidesz and the Law and Justice party (PiS) in Poland moved smartly to take control of the courts and exert power over the media. It was made clear that journalists should not report in ways that violated the interests of the nation, equated with the interests of the ruling party. Like Napoleon III, they would typically counter any criticism from jurists or journalists by asking: 'Who elected you?' India's finance

minister has declared that ‘democracy can’t be the tyranny of the unelected’; the Polish justice minister, engaged in relentless attacks on the independent judiciary, felt it necessary to explain that Poland was a democracy and not a ‘courtocracy’.

Trump is not the only leader given to declaring the independent media ‘enemies of the people’. The capture of the media by authoritarian populists does not have to be complete; again, too obvious a *Gleichschaltung* would remind both citizens and outsiders of 20th-century dictatorships. In Hungary, for instance, independent websites and a major German-owned commercial TV station continue to operate, but virtually all the country’s regional newspapers have passed into the hands of government-friendly oligarchs. Many of them were kind enough at the end of last year to ‘donate’ their holdings to a new foundation tasked with ‘promoting activities that serve value creation and strengthen Hungarian national identity in the print, radio, television and online media platforms that make up Hungarian mass communication’. According to the social scientist Gábor Polyák, the foundation – which comprises around five hundred media outlets and is registered at the holiday home of a major Orbán ally – controls about 16 per cent of the total revenue from the country’s media market. Invoking a special clause in competition law, the government declared the merger of ‘strategic national importance’, pre-empting any action by the body charged with preventing concentrations of media power.

Opposition from within civil society presents a difficulty for populists: it potentially undermines their claim to be the sole representatives of the people. Their method of dealing with this problem is to follow a playbook perfected by Vladimir Putin (in many ways a role model for today’s right-wing populists): set out to ‘prove’ that civil society isn’t civil society at all, and that what appears to be popular opposition on the streets has nothing to do with the real people. Thus right-wing populist regimes have gone out of their way to discredit NGOs, representing them as the tools of external powers, and even (in Russia) insisting they declare themselves as ‘foreign agents’. Trump described as ‘paid-up activists’ the millions who came out against his proposed Muslim travel ban, and used the term again about critics of Brett Kavanaugh (for good measure, he also declared them to be ‘evil’). Governments will trot out the usual suspects – the CIA is behind it all, or Soros – but for the truly creative

conspiracy theorist there are no limits: the Gezi Park protests of 2013, an Erdoğan adviser eventually revealed, were the doing of Lufthansa, which allegedly feared increased competition from Turkish Airlines after the opening of Istanbul's new airport. At the same time, populists may come to relish protest: it puts fuel on the fire of the culture wars on which they thrive. This was the reason, in the first year of the Trump administration, that Steve Bannon described the 'resistance' as 'our friend'. The lesson here is not, of course, that citizens shouldn't take to the streets to protest, only that they ought to be aware of how swift and sophisticated populists can be in turning dissent to their own advantage, to justify what always ends up as a form of exclusionary identity politics.

Identity politics of this kind isn't really about beliefs; it is about proving you belong to the real people. One under-remarked legacy of the Cold War is the assumption that the terms of political conflict must be traceable to the ideas of important thinkers. Want to understand Putin? The intellectual power behind the throne is the 'Eurasianist' philosopher Alexander Dugin, talked up by Western pundits as 'the most dangerous philosopher in the world'. Bolsonaro? Study Olavo de Carvalho, self-taught Brazilian philosopher, former astrologer and chain-smoking conspiracy theorist. Even now, we are told that the man to watch if you want to make sense of Trumpism is Bannon, whose secret reading list is said to include Julius Evola, a major inspiration for the European New Right. (Bannon now claims to be working with Orbán – the 'most significant guy on the scene right now', according to Bannon – and recently dined with Bolsonaro and Carvalho at the Brazilian embassy in Washington.) Instant intellectual history of this sort takes it for granted that we are dealing with political actors inspired by comprehensive worldviews; it also assumes without much evidence that far-right parties succeed because voters find their philosophies attractive. In reality, leaders don't want to be constrained by intellectuals who might criticise them for failing to implement their ideas properly; and most citizens have no clue about the esoteric musings of the alleged powers behind the throne.

It isn't hard to see why liberal thinkers have inadvertently been building up their opponents into philosophical giants of illiberalism: it gives them something to work with, a theoretical battle to fight. It's also easy to see why they believe that ordinary men and women are ready to be seduced by illiberal ideologies. Suspecting that the

masses are up to no good has been the default position of liberalism since the early 19th century. The democratic double disaster of Brexit and Trump gives liberals licence to revive the prejudices of 19th-century mass psychology: people are irrational, or at least horrendously ill-informed. Or they were authoritarians all along. As Hillary Clinton recently put it in a remarkably evidence-free interview, right-wing populism meets what she calls ‘a psychological as much as political yearning to be told what to do’. In order to counter the non-democratic masses, the favoured strategy is to restrict democracy pre-emptively. In the US, the call is to re-empower the ‘gatekeepers’ in political parties and the media, who used to shut the likes of Trump out of the primaries; in Europe, the case for liberal technocrats like Macron is that they will save us from a dangerous populism.

But have so many people really been converted to the views of the far right? Contrary to the domino theory propounded by pundits, and by the populists themselves – first Brexit, then Trump, then Le Pen etc – the fact remains that no right-wing populist has yet come to power anywhere in Western Europe or North America without the collaboration of established conservative elites. Farage did not bring Brexit about by himself; he needed Michael Gove, Boris Johnson et al to assure voters that it was a jolly good idea. Trump wasn’t elected as the leader of a spontaneous grassroots movement of – as the cliché has it – angry white working-class males; he was the candidate of the ultimate party of the establishment and needed the support of Chris Christie, Rudy Giuliani, Newt Gingrich – all of whom vouched for him. What happened on 8 November 2016 can in one sense be explained in the most banal terms. Citizens who identify with the Republican Party came out and did what voters do on election day: they cast a ballot for their party. What took place was utterly normal, except that the candidate himself wasn’t quite so normal.

Trump’s atypicality did not go unnoticed, but it was overridden by a larger concern. Some Republicans went on record saying that although they considered Trump unqualified to be president, they still voted for him. An increasing number of elections involve not the enthusiastic endorsement of a mandate, but the unwavering desire to reject someone or something else. For many on the American right, Hillary Clinton was unelectable no matter what; for many Brazilians, it was imperative to

vote against Lula's Workers' Party. In Hungary in 2010 and Poland in 2015, neither Orbán nor Kaczyński campaigned on the promise of dismantling the rule of law. Instead, they presented their parties as part of the mainstream (in Orbán's case, the claim was certified by Europe's most powerful Christian Democrats, the Bavarians with their car industry). The citizens of these countries, rather than revealing a deep-seated yearning for authoritarianism, did exactly what democratic theory would prescribe in a two-party system in which one major contender has become discredited: in Hungary because of the socialists' corruption and disastrous economic record, in Poland because Donald Tusk's Christian Democratic Platforma had become complacent after too many years in power. Only after their resounding victories did Orbán and Kaczyński declare that it was time to remake political institutions.

By the same token, not everything right-wing populists have done in government is a reflection of what the people wanted. Liberals should stop moaning that democracy is dying because 'the people' don't care for it any more; their critics on the left have to do more than argue that democracy was never really born in the first place because our existing political institutions were shaped by racism and sexism. Not everything that populists say about elites is necessarily wrong – the talk of rigged economies resonates for a reason. But as long as liberals and the left fixate on the idea that right-wing populism has a universal cause, they will remain fixated on their opponents. There has to be more to them than being 'anti-populist': they have to start to figure out what they actually stand for.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ι. Μεταφραστική εντολή

Σύμφωνα με τη Nord, στις περισσότερες των περιπτώσεων η μετάφραση ενός κειμένου αποτελεί διαδικασία που προκύπτει με αφορμή ένα συγκεκριμένο «πακέτο μεταφραστικών οδηγιών». Υπάρχουν φυσικά και μεταφράσματα των οποίων η δημιουργία οφείλεται αποκλειστικά στην επιθυμία του μεταφραστή να μεταφράσει χωρίς να έχει υπάρξει προηγουμένως ανάθεση από κάποιον πελάτη, οι περιπτώσεις όμως αυτές σπανίζουν και δεν θα μας απασχολήσουν στην παρούσα εργασία.

Η δοθείσα μεταφραστική εντολή απαιτεί διατήρηση των λειτουργιών του Κ.Π. οι οποίες θα παρατεθούν και θα αναλυθούν στην επόμενη υποενότητα (Ανάλυση πρωτότυπου κειμένου). Επομένως, σύμφωνα με την διάκριση της Juliane House όπως αυτή περιγράφεται από τη Nord (2014:110), το μετάφρασμα θα έχει «κύρος πρωτοτύπου» στον πολιτισμό-στόχο, πρόκειται δηλαδή για συγκαλυμμένη ή κλειστή (κατά τον Κεντρωτή) μετάφραση. Παραλήπτης του μεταφράσματος είναι το ελληνικό κοινό και συγκεκριμένα το κοινό εκείνο που διαθέτει ενδιαφέρον αλλά και γνώσεις για την πολιτική ενώ το μέσο μετάδοσης το κείμενου είναι –όπως και στο Κ.Π.– ένα ηλεκτρονικό περιοδικό ή μία ηλεκτρονική εφημερίδα που φιλοξενεί άρθρα πολιτικής θεματολογίας. Ακριβώς επειδή το μέσο είναι διαδικτυακό, ο τρόπος πρόσληψης δεν έχει ιδιαίτερη σημασία, αρκεί να ληφθεί υπ' όψιν ότι το κείμενο αφορά Έλληνες αναγνώστες. Αναφορικά με τον χρόνο πρόσληψης, αξίζει να αναφερθεί ότι το Κ.Π. δημοσιεύθηκε ένα χρόνο πριν την δημιουργία του Κ.Σ. Παρά το γεγονός αυτό, είναι ακόμα επίκαιρο καθώς περιγράφεται ένα φαινόμενο το οποίο δεν έχει εκλείψει στο διάστημα του ενός έτους που έχει μεσολαβήσει. Το κίνητρο δημιουργίας του Κ.Σ. είναι λοιπόν η γνωστοποίηση των απόψεων του συγγραφέα στο ελληνικό κοινό ενώ το κίνητρο πρόσληψης του κειμένου από τους αναγνώστες είναι η ενημέρωσή τους.

Ωστόσο, όπως σημειώνει και η Nord (2014:77) «το πακέτο μεταφραστικών οδηγιών δεν υπαγορεύει στον μεταφραστή πώς να κάνει τη δουλειά του, ποια μεταφραστική στρατηγική να χρησιμοποιήσει ή τι τύπο μετάφρασης να επιλέξει». Ο μεταφραστής ορίζεται ως ο αποκλειστικός υπεύθυνος των παραπάνω επιλογών και

καλείται να δημιουργήσει ένα Κ.Σ. λαμβάνοντας υπ' όψιν τη μεταφραστική εντολή, κείμενο το οποίο θα διακρίνεται απαραίτητως από ενδοκειμενική συνεκτικότητα αλλά και από διακειμενική συνεκτικότητα εφόσον ο Σκοπός δεν απαιτεί αλλαγή της λειτουργίας του (Reiss & Vermeer 1984:109 κ.ε.). Ή όπως συμπληρώνει ο Κεντρωτής (2000:16). παραθέτοντας τα λόγια του Robert de Beaugrande: «δεν είναι λογικό να περιμένουμε ότι ένα θεωρητικό μοντέλο θα επιλύσει όλα τα προβλήματα που απασχολούν τους μεταφραστές».

II. Ανάλυση πρωτοτύπου

Στο σημείο αυτό πραγματοποιείται αναλυτική παρουσίαση των γνωρισμάτων του Κ.Π. ώστε αυτά να συγκριθούν με τη μεταφραστική εντολή η οποία έχει ορίσει τα επιθυμητά χαρακτηριστικά του Κ.Σ.Η διαδικασία αυτή μας βοηθά να προχωρήσουμε στη λήψη ορθών μεταφραστικών αποφάσεων.

Το Κ.Π. ανήκει στην κατηγορία της Γενικής Μετάφρασης καθώς δεν περιέχει εκτεταμένη ειδική ορολογία και λεξιλόγιο υψηλής εξειδίκευσης, δεν πρόκειται δηλαδή για ειδικό-τεχνικό κείμενο. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Seel (2015:16-18), ένα από τα κειμενικά είδη της Γενικής Μετάφρασης είναι και τα «άρθρα έντυπων και διαδικτυακών εφημερίδων και περιοδικών» τα οποία περιλαμβάνουν «μεγάλη γκάμα θεματικών κατηγοριών» στις οποίες συγκαταλέγεται και η πολιτική. Ωστόσο, για την κατανόηση του συγκεκριμένου Κ.Π. ο αναγνώστης αλλά και ο μεταφραστής πρέπει να είναι σε θέση να αντιληφθούν τις αναφορές σε συγκεκριμένα πολιτικά γεγονότα και πρόσωπα, ένα ανάλογο γνωστικό υπόβαθρο είναι επομένως αναγκαίο, διαφέρει όμως από το επίπεδο εξειδίκευσης που απαιτείται στα ειδικά-τεχνικά κείμενα. Πομπός του Κ.Π. είναι ο Jan Werner- Müller, καθηγητής πολιτικής επιστήμης στο πανεπιστήμιο του Πρίνστον ο οποίος συνηθίζει να αρθρογραφεί σε περιοδικά και εφημερίδες όπως The Guardian, London Review of Books, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Raison publique κ.α. κυρίως για θέματα που άπτονται του λαϊκισμού, της ανόδου της ακροδεξιάς και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Ευρώπη. Οι δέκτες του Κ.Π. είναι οι αγγλόφωνοι αναγνώστες του περιοδικού London Review of Books στο οποίο δημοσιεύτηκε, στοχεύει δηλαδή σε σχετικά ευρύ κοινό.

Αναλύοντας πιο συγκεκριμένα τα γλωσσικά, υφολογικά και συντακτικά χαρακτηριστικά του Κ.Π., παρατηρείται λεξιλόγιο υψηλού επιπέδου χωρίς όμως να

είναι δυσανάγνωστο. Το λεξιλόγιο περιλαμβάνει λέξεις από τον χώρο της πολιτικής θεωρίας και της φιλοσοφίας με τυπικές καταλήξεις όπως –ism (clientelism, fascism, populism), -isation (militarisation, politicisation) και προθήματα όπως anti- (anti-democratic, anti-populists). Συναντώνται όμως και λέξεις-φράσεις αρκετά καθημερινές. Το ύφος είναι σοβαρό αλλά και παραστατικό ταυτοχρόνως καθώς χρησιμοποιείται πλήθος παραδειγμάτων, είναι άμεσο και προτρεπτικό διότι γίνεται χρήση προστακτικής και β' προσώπου ενώ συμπεριλαμβάνονται αποσπάσματα από φράσεις πολιτικών προσώπων και αποφθέγματα αναλυτών και φιλοσόφων αλλά και ρητορικές ερωτήσεις οι οποίες το καθιστούν πιο ζωντανό. Αναφορικά με τη σύνταξη, γίνεται εναλλαγή μεταξύ σύντομων προτάσεων και μακροπερίοδου λόγου, το κείμενο όμως δεν διακρίνεται από φλυαρία γιατί ο συγγραφέας στοχεύει στο να είναι ακριβής.

Η δομή του Κ.Π. περιλαμβάνει την εισαγωγή στο θέμα (1^η παράγραφος), μία ιστορική αναδρομή και περιγραφή των χαρακτηριστικών του λαϊκισμού (2^η και 3^η παράγραφος) ενώ συνεχίζει με τα κύρια επιχειρήματα και την περιγραφή της σημερινής κατάστασης. Στην τελευταία παράγραφο, ο συγγραφέας προβαίνει σε προτροπές και προτείνει λύσεις για την αντιμετώπιση του λαϊκισμού.

Συνεχίζοντας με τις λειτουργίες του Κ.Π., είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι το κείμενο –όπως η πλειοψηφία των κειμένων που δημιουργούνται– δεν είναι μονολειτουργικό. Χρησιμοποιώντας την κατηγοριοποίηση που περιγράφεται στο βιβλίο της Nord (2014:91-92), η κύρια λειτουργία του είναι σαφώς η αναφορική καθώς παρουσιάζονται φαινόμενα και πρόσωπα του πραγματικού κόσμου και συγκεκριμένα, η βασική υπολειτουργία της αναφορικής που εμφανίζεται στο κείμενο είναι η πληροφόρηση του αναγνώστη. Η πληροφόρηση ως πρωταρχικός στόχος δικαιολογείται από το μέσο στο οποίο είναι δημοσιευμένο το κείμενο καθώς πρόκειται για ηλεκτρονική έκδοση περιοδικού ποικίλης θεματολογίας που συχνά φιλοξενεί άρθρα πολιτικού ενδιαφέροντος. Αυτό που ο μεταφραστής οφείλει να λάβει υπ'όψιν σχετικά με τη διατήρηση της πληροφοριακής λειτουργίας, είναι ότι αποτελεί λειτουργία άρρηκτα συνδεδεμένη με την κατανόηση, επομένως ενδέχεται να δημιουργηθούν προβλήματα εάν οι αναγνώστες του Κ.Π. δεν διαθέτουν το ίδιο εύρος γνώσεων με τους αναγνώστες του Κ.Σ. (Nord, 2014:100). Μία ακόμα λειτουργία του Κ.Π., είναι η εκφραστική καθώς ο συγγραφέας δεν διστάζει να εκφράσει την άποψή του απέναντι σε όσα αναφέρονται, άλλες φορές με περισσότερο και άλλες με λιγότερο έκδηλο τρόπο. Είναι συνηθισμένο αυτού του είδους τα άρθρα να

χαρακτηρίζονται από σχετική υποκειμενικότητα σε αντίθεση με τα ειδικά-τεχνικά κείμενα στα οποία η πλήρης αντικειμενικότητα είναι εφικτή. Δύο χαρακτηριστικές υπολειτουργίες της εκφραστικής που εμφανίζονται στο Κ.Π. είναι η αξιολόγηση και η ειρωνεία. Παραδείγματος χάριν, ο συγγραφέας φαίνεται να αξιολογεί τον Ντόναλντ Τραμπ όταν γράφει «What took place was utterly normal, except that the candidate himself wasn't quite so normal» ενώ εκφράζει ειρωνεία όταν αναφέρει ότι μια συνέντευξη της Χίλαρι Κλίντον ήταν «remarkably evidence-free». Η τρίτη λειτουργία που συναντάται είναι η κλητική διότι ο συγγραφέας έχει σκοπό να οδηγήσει τους αναγνώστες σε συγκεκριμένη αντίδραση, θέλει να τους πείσει να ενστερνιστούν μία άποψη και να δράσουν αναλόγως (Nord, 2014:103). Για την επίτευξη αυτού του σκοπού χρησιμοποιεί παραδείγματα («...the mass mobilisation and militarisation of entire societies is not taking place; [...] Nor are states being thoroughly remade...»), επιχειρήματα που βασίζονται σε παρατηρήσεις («It would be a mistake to homogenise what are, after all, fundamentally different national trajectories»), ρητορικές ερωτήσεις («Want to understand Putin?») ενώ καταφεύγει και σε χρήση προηγούμενων εμπειριών του αναγνώστη («...that would be too uncomfortable a reminder of 20th-century dictatorships»). Έντονη είναι η κλητική λειτουργία και στην τελευταία παράγραφο όπου ο συγγραφέας παροτρύνει για αλλαγή στάσης («Liberals should stop moaning[...] their critics on the left have to do more...») και προειδοποιεί για τις επιπτώσεις που θα έχει η διατήρηση της υπάρχουσας συμπεριφοράς.

III. Μεταφραστικά προβλήματα

1. Απόδοση προστακτικής, β' προσώπου, ρητορικών ερωτήσεων

Σε πολλά σημεία του Κ.Π., μεταξύ των οποίων και στις ρητορικές ερωτήσεις, αντί για γ' ενικό πρόσωπο και απρόσωπη σύνταξη, γίνεται χρήση προστακτικής ή β' προσώπου. Αυτό συνιστά πρόβλημα για το γλωσσικό ζεύγος αγγλικά > ελληνικά γιατί στην αγγλική γλώσσα δεν υπάρχει ο τύπος του πληθυντικού ευγενείας και ο Έλληνας μεταφραστής έχει να αντιμετωπίσει το δίλημμα της απόδοσης με β' ενικό πρόσωπο ή με πληθυντικό ευγενείας ή ακόμα και με α' πληθυντικό πρόσωπο σε περίπτωση που το τελευταίο κριθεί ως κατάλληλη επιλογή απόδοσης. Η επιλογή, λοιπόν, θα πρέπει να αποτελεί απόρροια του συνδυασμού των χαρακτηριστικών του Κ.Π. με τα επιθυμητά χαρακτηριστικά του Κ.Σ. (όπως αυτά καθορίζονται από την

μεταφραστική εντολή). Στο παρών Κ.Π. επιλέχθηκε η χρήση του β'ενικού προσώπου γιατί θεωρήθηκε ότι ο συγγραφέας στα σημεία που αποφεύγει την απρόσωπη σύνταξη και επιλέγει αντιθέτως να χρησιμοποιήσει προστακτική, ρητορικές ερωτήσεις και β' πρόσωπο, επιθυμεί να έρθει πιο κοντά στον αναγνώστη, να απευθυνθεί σε αυτόν με τρόπο αμεσότερο από όσο θα υποδείκνυε η χρήση πληθυντικού ευγενείας. Εξαίρεση αποτέλεσε η πρώτη προστακτική που εμφανίζεται στο Κ.Π. («*But group them together*») η οποία αποδόθηκε με υποθετική πρόταση και α'πληθυντικό («Αν τους συγκεντρώσουμε όμως») διότι ταίριαζε καλύτερα με την απόδοση των νοημάτων στη συνέχεια της παραγράφου («*It would be a mistake to homogenise*», «Θα ήταν λάθος να ομογενοποιήσουμε» κλπ.). Η επιλογή αυτή συνδυάζεται και με τη συχνή χρήση α'πληθυντικού προσώπου στο υπόλοιπο κείμενο.

2. Απόδοση κύριων ονομάτων, τοπωνυμίων και αυτούσιων φράσεων από πολιτικούς ή αναλυτές

Συχνό μεταφραστικό πρόβλημα σε κείμενα πάσης φύσεως αποτελεί η απόδοση των κύριων ονομάτων και των τοπωνυμίων στα ελληνικά. Ανάλογα με το είδος του Κ.Π. και το εκάστοτε αναγνωστικό κοινό αλλά και σε συνάρτηση με το πόσο καθιερωμένα είναι τα ξένα ονόματα και τοπωνύμια στα ελληνικά, επιλέγεται είτε η διατήρησή τους στη γλώσσα-πηγή είτε η μεταγραφή ή μετάφρασή τους με βάση τις συμβάσεις της γλώσσα-στόχου. Παραδείγματος χάριν, στα ειδικά-τεχνικά κείμενα, τα ονόματα των επιστημόνων που δεν είναι γνωστά στο ευρύ κοινό συνηθίζεται να μην μεταγράφονται ή μεταφράζονται αλλά να διατηρούνται ως έχουν ώστε οι ενδιαφερόμενοι να μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες για τους επιστήμονες αυτούς αλλά και επειδή συχνά δεν είναι ξεκάθαρο πώς θα έπρεπε να αποδοθούν στα ελληνικά. Ωστόσο, στα άρθρα έντυπων και ηλεκτρονικών εφημερίδων και περιοδικών είναι πιο συνηθισμένο τα ονόματα και τοπωνύμια να μεταγράφονται ή να μεταφράζονται όπου αυτό είναι δυνατό. Στο παρών Κ.Π. τα ονόματα των πολιτικών προσώπων αλλά και των πολιτικών αναλυτών ή φιλοσόφων και τα τοπωνύμια που αναγράφονται είναι άλλα περισσότερο και άλλα λιγότερα γνωστά στο ελληνικό κοινό, όλα όμως έχουν ξαναμεταφραστεί στα ελληνικά και για όλα εμφανίζονται διαδικτυακές πληροφορίες με γλώσσα αναζήτησης τα ελληνικά.

Για τους λόγους αυτούς, θεωρήθηκε σωστότερο να χρησιμοποιηθεί η ελληνική τους απόδοση.

Παρόμοια διαδικασία αναζήτησης ακολουθήθηκε και για τις φράσεις που υπάρχουν στο κείμενο και οι οποίες αποτελούν αποσπάσματα λόγων ή γραπτών κειμένων των αναφερόμενων προσώπων. Σε πολλές περιπτώσεις οι φράσεις αυτές έχουν μεταφραστεί και χρησιμοποιηθεί σε άρθρα στα ελληνικά οπότε ήταν απαραίτητο να αναζητηθούν και να αξιολογηθούν οι ήδη υπάρχουσες αποδόσεις π.χ. «crooked Hillary», «κακιά Χίλαρι», «the most important guy on the scene right now», «ο πιο σημαντικός τύπος στην πολιτική σκηνή αυτή τη στιγμή» κλπ. Για φράσεις που δεν εντοπίστηκε προϋπάρχουσα απόδοση, επιλέχθηκε μία όσο το δυνατόν ακριβέστερη και πιο κοντά στο πρωτότυπο μετάφραση ώστε να διατηρηθεί απαράλλαχτο το νόημα.

3. Μεταφορικές εκφράσεις

Μέσω σχημάτων λόγου όπως μεταφορές και εικόνες ο συγγραφέας κάνει το κείμενο πιο ελκυστικό στον αναγνώστη. Η μετάφραση των παραπάνω όμως χρήζει ιδιαίτερης προσοχής καθώς ενδέχεται να μην υπάρχει ακριβώς ισοδύναμη μεταφορική έκφραση στη γλώσσα-στόχος ή μία εικόνα να μην έχει τον ίδιο αντίκτυπο στον πολιτισμό-στόχο. Στην περίπτωση αυτή ο μεταφραστής καταφεύγει είτε σε μια πιο κυριολεκτική απόδοση είτε στην αναζήτηση μιας άλλης έκφρασης που να αποδίδει επαρκώς το συναίσθημα/την εικόνα που επιδιώκει να δημιουργήσει ο συγγραφέας του Κ.Π.

Μερικά παραδείγματα μεταφορικών εκφράσεων του Κ.Π. είναι τα εξής: «keep a tight grip on, go hand in hand with, puts fuel on the fire». Η πρώτη έκφραση έχει διττή σημασία καθώς συχνά χρησιμοποιείται και κυριολεκτικά («σφίγγω γερά»), στην συγκεκριμένη περίπτωση όμως εμφανίζεται με την μεταφορική της σημασία. Παρόλο που στα ελληνικά θα μπορούσε να αποδοθεί με μια ανάλογης σημασίας έκφραση όπως «έχουν το πάνω χέρι» ώστε να διατηρηθεί το στοιχείο της μεταφοράς, κρίθηκε σωστότερο να αποδοθεί με κυριολεκτικό τρόπο ως «ελέγχουν αυστηρά» γιατί έτσι αποδίδεται πιο ολοκληρωμένα το νόημα της πρότασης αλλά και επειδή η έκφραση «έχουν το πάνω χέρι» ανήκει περισσότερο στην σφαίρα της καθομιλουμένης πράγμα που δεν ισχύει για την αγγλική έκφραση «keep a tight grip on». Για την απόδοση της

δεύτερης φράσης (η οποία υπάρχει σε δύο σημεία στο Κ.Π.) επίσης δεν χρησιμοποιήθηκε κάποια αντίστοιχη μεταφορική έκφραση αλλά μεταφράστηκε στην πρώτη περίπτωση ως «συνδυάζονται με» και στη δεύτερη ως «πηγαίνει με». Ωστόσο, για την τρίτη μεταφορική έκφραση εντοπίστηκε η αντίστοιχη ελληνική έκφραση «ρίχνει λάδι στη φωτιά» (αντί για «βάζει») η οποία διατηρεί εξίσου και το στοιχείο της μεταφοράς και το ακριβές νόημα της αγγλικής.

4. Ορολογία, ψευδόφιλες λέξεις

Παρόλο που δεν πρόκειται για ειδικό κείμενο, το Κ.Π. περιλαμβάνει αρκετούς όρους που ανήκουν στο πεδίο της πολιτικής και μεμονωμένους όρους από τους κλάδους της νομικής και της οικονομίας. Οι περισσότεροι από τους όρους που εμφανίζονται στο Κ.Π. είναι ευρέως διαδεδομένοι πράγμα που καθιστά εύκολη την εύρεση των ελληνικών αντιστοιχιών. Ενδεικτικά θα αναφερθούν όμως μερικοί όροι που παρουσιάζουν μεγαλύτερο επίπεδο δυσκολίας. Για την κατανόηση αλλά και την μετάφραση μερικών όρων, πέρα από την αναζήτηση σε λεξικά και διαδικτυακά παράλληλα κείμενα, ήταν αναγκαία η αναζήτηση στο βιβλίο του ίδιου του Jan Werner-Müller (2017) «Τι είναι ο λαϊκισμός;» σε μετάφραση του Δημήτρη Η. Αντωνίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο όρος «exclusionary identity politics» καθώς παρά την συχνή εμφάνιση του όρου «identity politics» ως «πολιτικές ταυτότητας», σύγχυση προκαλεί η προσθήκη του επιθέτου «exclusionary». Διατηρήθηκε, λοιπόν, η περιφραστική απόδοση που προτείνει ο Δημήτρης Η. Αντωνίου «πολιτικές της ταυτότητας με έμφαση στον αποκλεισμό». Με πρώτη ματιά, πρόβλημα μπορεί να αποτελέσει και η μετάφραση του όρου «illiberalism» και του επιθέτου «illiberal» καθώς το τελευταίο μεταφράζεται άλλες φορές ως «ανελεύθερος» και άλλες ως «μη φιλελεύθερος» ή «αντιφιλελεύθερος». Διαβάζοντας όμως προσεκτικότερα το βιβλίο του Jan Werner-Müller αλλά και το Κ.Π., καταλαβαίνει κανείς ότι γίνεται λόγος για τις «αντιφιλελεύθερες δημοκρατίες» και τον «αντιφιλευθερισμό» σε αντιδιαστολή με τον «φιλευθερισμό» (Müller, 2017:87-101). Άλλο ένα μεταφραστικό πρόβλημα είναι η διαχείριση του όρου «Gleichschaltung» καθώς στο αγγλικό Κ.Π. διατηρείται αμετάφραστος ο γερμανικός όρος άρα τίθεται το ερώτημα αν θα πρέπει να παραμείνει αμετάφραστος και στα ελληνικά. Για τη διευκόλυνση του Έλληνα αναγνώστη ωστόσο αναγράφηκε η

ελληνική μετάφραση «συγχρονισμός» και διατηρήθηκε μέσα σε παρένθεση και ο γερμανικός όρος.

Επιπλέον, εντοπίστηκαν και ψευδόφιλες λέξεις στις φράσεις «esoteric musings» και «We are pragmatic» διότι δεν πρέπει να μεταφραστούν ως «εσωτερικές» και «πραγματικοί» αλλά ως «κρυφές θεωρίες» και «Είμαστε ρεαλιστές».

IV. Αξιολόγηση της ποιότητας του μεταφράσματος

Μετά την ολοκλήρωση της μεταφραστικής διαδικασίας ακολουθεί η αξιολόγηση της ποιότητας του μεταφράσματος. Η αξιολόγηση αυτή θα πραγματοποιηθεί συγκρίνοντας κατά πόσο οι λειτουργίες, το ύφος και τα υπόλοιπα γνωρίσματα του Κ.Π. έχουν διατηρηθεί στο Κ.Σ. Ωστόσο, όπως αναφέρει και η Margret Ammann (2014:72) το κείμενο πρέπει να αξιολογείται ως «κείμενο-στην-περίσταση», ως κείμενο που *λειτουργεί* στον πολιτισμό-στόχο. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να επικεντρωθούμε και στο κατά πόσο το Κ.Σ. ανταποκρίνεται στον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, δηλαδή στην μεταφραστική εντολή.

Η κύρια αιτία δημιουργίας και δημοσίευσης του Κ.Σ. σχετίζεται με την βασική λειτουργία του Κ.Π., δηλαδή την πληροφόρηση η οποία έπρεπε να κυριαρχεί και στο Κ.Σ χωρίς όμως να αποσιωποηθούν οι υπόλοιπες λειτουργίες του πρωτοτύπου. Διαβάζοντας προσεκτικά τα δύο κείμενα παρατηρεί κανείς ότι έχει διατηρηθεί ο πληροφοριακός χαρακτήρας διότι όλα τα γεγονότα και οι πληροφορίες του Κ.Π. έχουν μεταφερθεί στο Κ.Σ. με όσο το δυνατόν περισσότερη σαφήνεια. Ταυτοχρόνως, έχει διατηρηθεί η ιδεολογική φόρτιση του Κ.Π. καθώς ο μεταφραστής έχει επιλέξει να μεταφέρει πλήρως τις ιδεολογικά φορτισμένες μονάδες του Κ.Π., παραδείγματος χάριν τα σημεία στα οποία εκφράζεται ειρωνεία ή η στάση του συγγραφέα (Γραμμενίδης κ.α., 2015:159).Επιπλέον, το Κ.Σ. χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνοχή, η οποία επιτυγχάνεται μέσω διαρθρωτικών λέξεων ενώ το σύνολο των λεξιλογικών επιλογών ανταποκρίνονται σε αυτές του συγγραφέα, είναι όμως προσαρμοσμένες στις συμβάσεις του πολιτισμού-στόχου. Προκύπτει, λοιπόν, ότι το Κ.Σ. τηρεί τις συμβάσεις της γλώσσας-στόχου και ανταποκρίνεται στη λειτουργία για την οποία δημιουργήθηκε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μέσα από την παρούσα εργασία διαφαίνονται τα χαρακτηριστικά αλλά και οι δυσκολίες της μετάφρασης άρθρων πολιτικού ενδιαφέροντος. Γίνεται σαφές ότι οι συγγραφείς τέτοιων κειμένων πραγματοποιούν συγκεκριμένες επιλογές για το πώς θα παρουσιάσουν το θέμα, τι θα αναφερθεί ξεκάθαρα και τι θα υπονοηθεί, επιλογές δηλαδή που εμπεριέχουν το στοιχείο της υποκειμενικότητας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση όμως, προκειμένου το κείμενο να έχει διεθνή απήχηση, αποφεύγονται τα στοιχεία που είναι στενά συνδεδεμένα με έναν μόνο πολιτισμό και παρουσιάζεται το φαινόμενο του λαϊκισμού συνολικά ενώ γίνεται έντονη αναφορά σε γεγονότα και θεωρίες που δημιουργούν μια εμπεριστατωμένη επιχειρηματολογία. Ο μεταφραστής πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσει αυτές τις επιλογές και να λάβει τις ανάλογες μεταφραστικές αποφάσεις, κατευθυνόμενος από την μεταφραστική εντολή.

Συμπερασματικά, παρόλο που ένα θεωρητικό μοντέλο δεν αποτελεί πανάκεια για τα μεταφραστικά προβλήματα, λειτουργεί ως σημείο αναφοράς και κατευθύνει τις επιλογές του μεταφραστή. Για τον λόγο αυτό η γνώση της θεωρίας και η εφαρμογή της στην πράξη σε συνδυασμό με την κρίση του μεταφραστή δημιουργούν ένα μετάφρασμα λειτουργικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ammann, M. (2014). *Βασικές Αρχές της Μεταφρασεολογίας*. Αθήνα: ΔΙΑΥΛΟΣ
- Cobuild, C. (Ed.).(2012). *Advanced Dictionary of English*. (Collins COBUILD Dictionaries of English) 7th Edition. Glasgow: Harper Collins
- Κεντρωτής, Γ. (2000). *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*. Αθήνα: ΔΙΑΥΛΟΣ
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογία
- Nord, C. (2014). *Η μετάφραση ως στοχευμένη δραστηριότητα*. Αθήνα: ΔΙΑΥΛΟΣ
- Paxton, R. (2006). *Η Ανατομία του Φασισμού*. Αθήνα: ΚΕΔΡΟΣ
- Reiss, K. και Vermeer, H. J. (1984), *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Τύμπινγκεν: Niemeyer
- Müller, W-J. (2017). *Τι είναι ο λαϊκισμός;*, Αθήνα: ΠΟΛΙΣ

ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελίνη, Μ. (2016). *Τραμπ: Δεν ξέρω αν θα δεχθώ το αποτέλεσμα των εκλογών - Χίλαρι: Είσαι η μαριονέτα του Πούτιν στις ΗΠΑ*. Διαθέσιμο στο: <https://www.protothema.gr/world/article/620976/trab-den-xero-an-tha-dehtho-to-apotelesma-ton-eklogon-hilari-eisai-aparadektos/>, τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020
- Γραμμενίδης, Σ., Δημητρούλια, Ξ. κ.α. (2015). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις της μετάφρασης*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών

Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3901> , τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020

Conway, K., & Bassnett, S. (επιμ.).(2006). *Translation in Global News*. Coventry: The Centre for Translation and Comparative Cultural Studies, University of Warwick. Διαθέσιμο στο: <https://www.ufs.ac.za/docs/librariesprovider20/linguistics-and-language-practice-documents/all-documents/feinauer-translation-in-global-news-proceedings-931-eng.pdf?Status=Master&sfvrsn=0>, τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020

Η εφημερίδα. (2017). *Ο ακροδεξιός Στιβ Μπάνον σε περιοδεία στην ΕΕ -Τι ρόλο έπαιξε στην Ιταλία*. Διαθέσιμο στο: <https://www.iefimerida.gr/news/421720/o-akrodexios-stiv-mpanon-se-periodeia-stin-ee-ti-rolo-epaixe-stin-italia>, τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020

Müller, W-J. (2019). *Populism and the People*. Διαθέσιμο στο: <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v41/n10/jan-werner-mueller/populism-and-the-people>, τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020

Seel, O., 2015. *Εισαγωγή στη γενική μετάφραση*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/2568> , τελευταία πρόσβαση στις 8/6/2020